

Alâeddîn Ali Çelebi'nin Münâzara Türünde Bir Eseri: Dâsitân-ı Tûtî vü Karga-i 'Alâeddîn

BÜNYAMİN TAN*

Aladdin Ali Çelebi's A Literary Work in Munazara
Type: Dasitan-ı Tuti vu Karga-i Alaaddin

Ö Z E T

Tarihi bilinmemekle beraber, hayvanların konuşması ve biz insanlarla düşüncelerini paylaşmalarını hayal etme konusu çok eskilere dayanmaktadır. Bazı hayvanlara mitsel anlamlar yüklenmiştir ve her bir hayvanın insan hayatındaki önemi bu mitsel inanışların yönlendirmesiyle, kültürel hayatta yerini almıştır. Kimi zaman hayvanlar, dîni konuların anlatılması ve kavranılması için birer sembol olarak kullanılmıştır. Bu gerçeğin arkasındaki felsefi, sosyolojik ve psikolojik gerçeklerin irdelenmesi başka bir çalışmanın konusu olup bu makalede iki hayvan arasında geçen felsefi bir hikâye konu edilmiştir. Dünya üzerinde yaşamış olan bütün milletlerin anlatılarında bu tarz hikâyeleri görmek mümkündür. Türk Edebiyatı'nda da bu konuda çokça eser yazıldığı bilinmektedir. Hayvanların bu şekilde hikâyelerde karikatürize edilmesinin felsefi, sosyolojik ve psikolojik arka planlarından ziyade bu makalede bu hayvanların temsil ettiği semboller ve bunun hikâyede anlatılmak istenen konu açısından taşıdığı anlamlar irdelenmiştir. Makalemizde önce münâzara türünün ne olduğuna değinilmiştir. Eserin sahibi, şair Filibeli Alâeddîn'in hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Mesnevînin nüshası, şekil özellikleri ve içeriğinden bahsedilmiştir. Daha sonra transkribe metin sunulmuştur. Eserin tasavvufî açıdan taşıdığı manalar analiz edilerek taşıdığı değer ortaya konulmuştur.

ANAHTAR KELİMELE R

Münâzara, karga, papağan, mesnevî, Alâeddîn Ali Çelebi, Klasik Türk Edebiyatı.

ABSTRACT

Although the date is unknown, the speech of animals, and we imagine them to share their thoughts with human subjects is based on very old. Some animals were loaded mythic meanings and each animal's importance in human life under the guidance of these mythical beliefs, took place in cultural life. Sometimes animals are used as a symbol to describe and comprehend the subject of religious. The philosophy behind this fact, examining the sociological and psychological facts is the subject of another study, was the subject of a philosophical story between two animals in this article. It has been mentioned before in our article what kind of munazara. It has been mentioned the manuscript copy of mathnawi, conformational features and content. The owner of the mathnawi, were informed about the life of poets Filibeli Alaeddin, his literary figures and his works. After that, the transcribed text was presented. Through analyzing the mystical meaning of terms has been demonstrated the value of the work.

KEYWORDS

Munazara, crow, parrot, mathnawi, Alaadin Ali Çelebi, Clasical Turkish Literature.

* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Mezunu (bunyamin.benyamin.benjamin@gmail.com).

1. Giriş:

Münâzara, na za ra kökünden türemiş olup kelime anlamı itibariyle “bakmak, düşünmek” manasına gelmektedir (Yavuz 2006: s. 576). Terim anlamı itibariyle gerçeğin bilinmesi için yapılan tartışmaların yöntem ve kurallarını araştırıp belirleyen disiplinin adıdır (Yavuz 2006: s. 576). Edebiyatta ise münâzara, zıt varlıklar ya da kavramlardan her birinin diğeriyle üstünlük kurmaya çalışması, bunu yaparken her birinin kendi üstünlüğünü bazı iddia, örnek ve delillerle ispatlamaya çalışmasını anlatan eserlere denir (TDE 2004: s. 457). Halk Edebiyatı’nda, “deyişme, karşılaşma, karşıberi, karşılama, kovalama, atışma” gibi adlara sahip olan bu türde soyut ve somut konuları ve motifleri ele alan pek çok eserin bulunduğu belirtilmektedir (TDE 2004: s. 457). Eski Türk Edebiyatı’nda ise alegorik tarzda ve manzûm, mensûr ve manzûm-mensûr karışık münâzara türü eserler mevcuttur. Ancak bazı araştırmacılar Türk Edebiyatı’nda, münâzara başlığı altında eserlerin olmadığını, dış yapı veya muhteva açısından belirli bir tertip ve kurallar içeren bir türün bulunmadığını ifade etmektedirler (Köksal 2006: s. 580). Mehmet Fatih Köksal, bu eserlerin türden ziyade bir tarz olarak görülmesi yönünde görüş beyan etmiştir. Ayrıca *Divânü Lügati’t-Türk*’te yer alan kış ve bahar münâzarasını örnek göstererek bu tarz şiirlerin Türk Edebiyatı’nda çok eskiden beri mevcut olduğuna dair görüş de belirtmektedir (Yavuz 2006: s. 580). Münâzaralar, ahlâk telkin etme, kıssadan hisse çıkarma, dînî-tasavvufî hikmetleri verme, bazen de sanatkârane ve mizahî atmosfer gibi özellikleri saymak mümkündür (TDE 2004: s. 457-458).

Âgah Sırrı Levend, münâzara tarzındaki eserleri mizâhî, hikemî-ahlâkî-tasavvufî ve sanatkârane olmak üzere üçe ayırmaktadır (Levend 1978: s. 536). Bunun yanı sıra münâzaralar yazılış şekilleri çerçevesinde de üç başlık altında incelenebilir:

- a) Müstakil bir eser halindeki münâzaralar,
- b) Bir eserin muhtevasında yer alan münâzaralar,
- c) Karşılıklı konuşma tarzında kaleme alınmış kısa şiirler (Köksal 2006: s. 580).

Münâzara türündeki eserleri kahramanları açısından sınıflandırmak da mümkündür. Bu sınıflandırmaya göre münâzaralar beş gruba ayrılmaktadır:

- a) Kahramanları insan olanlar,
- b) Kahramanları hayvan olanlar,
- c) Kahramanları cansız varlıklar olan alegorik tarzda olanlar,
- d) Mücerred kavramlarla alakalı olanlar,
- e) Değişik unsurlarla alakalı olanlar (Köksal 2006: s. 580).

Makalemizde konu edindiğimiz *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga* isimli mesnevîyi bu sınıflandırmalar çerçevesinde değerlendirecek olursak hikemî-ahlakî-tasavvufî muhtevaya sahip müstakil bir münazara olarak nitelendirebiliriz. Eserimizi kahramanları açısından değerlendirdiğimizde ise kahramanları hayvan olan münâzaralar grubuna girmektedir.

2. Mesnevînin Filibeli Alâeddîn Ali Çelebi'ye Aidiyeti Meselesi:

Mesnevînin Filibeli Alâeddîn Çelebi'ye ait olduğuyula alakalı değerlendirmemize önce Alâeddîn isimli şairlerin tespiti ile başlamak gerekir. Daha sonra tespit edilen şairlerin edebî kimlikleri üzerinden mesnevînin hangi şaire ait olabileceği üzerinde durulmalıdır. Bu değerlendirmeyi yaptığımızda aşağıdaki sonuçlara ulaşmaktayız:

1) İlk şair Alaaddin Gaybî olup nâm-ı diğer Kaygusuz Abdal'dır. Ailesi, çocukluğu hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Babasının Alâiye Sancağı Beyi olduğu ve Kaygusuz'un Abdal Musa'ya intisap ettiği bilinmektedir (Güzel 2004: s. 42). Tasavvufî içerikli şiirler yazmış olup bunların birçoğunda *Kaygusuz Abdal*, *Kaygusuz* mahlaslarını kullanmıştır (Güzel 2004: s. 87) Konu edindiğimiz mesnevîde şair adı Alâeddîn olarak belirtilmiş olup Kaygusuz Abdal hiçbir eserinde bu adı kullanmaz. Bu sebeple söz konusu eser Kaygusuz Abdal'a ait değildir.

2) İkinci şair Vizeli Alâeddîn Kaygusuz'dur. Vize'de doğup yetmişmiş olan bu şairin yalın bir Türkçe ile şiirlerini yazdığı bilinmekte olup ken-

disi, ailesi ve eğitimi hakkında ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı tarafından *Kaygusuz Vizeli Alaeddin Hayatı ve Şiirleri* adlı eserde hayatıyla alakalı bilgiler verilmekte olup şiirleri de yayımlanmıştır.¹ Şiirlerini dörtlüklerle ve hece vezniyle yazmıştır. Makalede konu edinilen eser ise mesnevî nazım şeklinde yazılmış olup arûz vezniyle kaleme alınmıştır. Dolayısıyla eserin Kaygusuz Vizeli Alâeddîn'e ait olması söz konusu değildir.

3) Bir diğer isim ise Filibeli Alâeddin Ali Çelebi'dir. Bursalı Mehmed Tahir Bey'in *Osmanlı Müellifleri* eserinde isim künyesi Alâeddîn Ali Çelebi Filibe'vî olarak kayıtlıdır. Ahlâkî hikmetlerden bahseden eserlerinin olduğu belirtilmektedir. Dillerin anası sayılan Eski Hint dili olan Sanskritçe ile yazılmış ve sonraki dönemde Hüseyin Vâiz tarafından Farsça'ya *Envâr-ı Süheylî* adıyla tercüme edilen *Kelile ve Dimne* eserini *Hümâyûn-nâme* adıyla Türkçe'ye çevirmiştir. Bu eseri nedeniyle Bursa kadılığına nasbolunmuştur ve nesir türünde eserleri de bulunmaktadır. Ölüm tarihi 905 / 1499 yılı olarak kayıtlıdır. Kabri Emir Sultan Türbesi yakınındadır (Bursalı Mehmed Tahir 1972: s. 17). Makalemize konu olan mesnevînin bu şaire ait olduğu kanısındayız. Zira şairle alakalı bilgilerde *Kelile ve Dimne* eserini tercüme ettiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca nasihat türünde eserlerinin olduğu da belirtilmektedir. *Kelile ve Dimne* eseri de dâhil olmak üzere papağan hikâyelerinin (tûtî) kökeninin Hint hikâye geleneğinden geldiğini biliyoruz. Bu sebeple bu tercümesinden esinlenerek söz konusu mesnevî türündeki münâzara eserini yazmış olma ihtimali kuvvetlidir. Bunun yanı sıra nasihat türünde de eserler yazmış olması da bu ihtimali kuvvetlendiren bir diğer husustur. Ayrıca Lütfi Paşa'nın *Hümâyûn-nâme* eserini takdim ettiğinde vaktini hayvan hikâyeleriyle harcamasından ötürü kendisini azarladığı yönündeki rivayet de bu olasılığı kuvvetlendirmektedir (Akün 1989: s. 316).

¹ Bkz.: Abdülbaki Gölpınarlı, *Kaygusuz Vizeli Alaeddin Hayatı ve Şiirleri*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1938.

3. Filibeli Alâeddîn Ali Çelebi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri:

Filibeli olup tahminen Fatih Sultan Mehmet zamanında doğduğu belirtilmektedir (Akün 1989: s. 315). Latîfî ise şairin Edirneli olduğunu söylemektedir (Canım 2000: s. 401). Müderris olup isim ve künyesi Alâeddîn Ali bin Sâlih'tir ve bazı kaynaklarda adı Sâlih er-Rûmî olarak geçmektedir (Akün 1989: s. 315). Âşık Çelebi baba adını Sâlih Çelebi olarak kaydetmiştir (Kılıç 1994: s. 606). Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* eserinde şairin ölüm tarihini hicrî 905 olarak vermiştir; ancak Ömer Faruk Akün şairin ölüm tarihini hicrî 950 olarak belirtmiştir (Akün 1989: s. 315). Bursalı Mehmed Tahir Bey'in eserinde hicrî 950 tarihi İstanbullu şair Hilâlî'nin ölüm tarihi olarak verilmiştir ki bu bilgi de Hilâlî'nin Alâeddîn Ali Çelebi'nin eserini manzûm olarak tercüme ettiğiyle alakalı bilginin zikredildiği kısımda belirtilmektedir (Bursalı Mehmed Tahir 1972: s. 17). Bu sebeple bir bilgi karışıklığı yaşanmış olma ihtimali yüksektir. Ancak aldığı görevlerin tarihleri göz önüne alınırsa Akün'ün verdiği tarih daha isabetlidir. Gençlik yıllarında iyi bir tahsil gördüğü, Edirne'de Rumeli Kazaskerliği'ne yükselen Abdülvâsi bin Hayreddin Hızır'ın yanında yetiştiği bilinmektedir (Akün 1989: s. 315). Âşık Çelebi, "*tahsil-i kütüb-i 'ulûmda tayy-ı eş'âr*" diye nitelendirmektedir (Kılıç 1994: s. 606). Hocasının yardımıyla gerekli mertebeleri geçerek müderrislik makamına yükselmiştir ve Vâsî Alisi diye anılmaya başlanmıştır (Akün 1989: s. 315). Beyânî, "*Vâsî Çelebiden mülâzım olmagla Vâsî Alisi dimekle ma'rufdur*" diyerek şairin bu sıfatına gönderme yapar (Beyânî 2008: s. 131). Âşık Çelebi de akranları içerisinde seçkin ve yegâne olduğunu ifade etmektedir (Kılıç 1994: s. 606).

Şeşkalem Şükrullah Halife'den hat sanatı dersleri almıştır (Akün 1989: s. 315). Âşık Çelebi, döneminin büyük âlimlerinden olduğunu, ilim payesinin yüksek olduğunu ve fazlet sahibi biri olduğunu kaydetmektedir (Kılıç 1994: s. 606). Taşköprizâde'nin kaydına göre müderrislik hayatına Edirne'deki Sirâciye Medresesi'nde başlamış olup daha sonra 1509 yılından önceki bir tarihte Bursa'da önce Bayezid Paşa Medresesi'nde görevine devam etmiştir (Akün 1989: s. 316, Eydurun 2008: s. 131). Bu görevinden sonra Ferhâdiye Medresesi'nde görev almıştır. 1526-27 tarihinden sonra şair Üsküplü İshak Çelebi'nin yerine Hüdâvendigâr Medresesi müderrisliğine getirilmiştir (Akün 1989: s. 316). 1537 yılında Edir-

ne'deki Halebiye Medresesi'ne, çok kısa bir süre sonra da Üç Şerefeli'deki Atik Medresesi'ne tayin olunmuştur. İlmî alanda gösterdiği yüksek me-
ziyetleri sebebiyle 1538-39 tarihinde İstanbul'daki Sahn-ı Semân pâyesine
layık görülmüştür (Akün 1989: s. 316). Bu pâyeyle birlikte Başkurşunlu
Medresesi müderrisliğine getirilmiş olup bir yıl sonra tekrar Edirne'de
görevlendirilmiştir. Devrin büyük âlimi Muhaşşî Sinan'ın yerine II. Baye-
zid Medresesi'ne tayin edilmiştir (Akün 1989: s. 316). 1542 yılında ilmiye
sınıfının liyakatiyle Bursa kadılığına getirilmiş olup bir diğer rivayete
göre ise padişahın *Hümâyûn-nâme* tercümesini beğenmesi üzerine bu
göreve verildiği ifade edilmektedir. Bu görevine geldikten kısa bir süre
sonra da vefat ettiği belirtilmektedir (Akün 1989: s. 316, Kılıç 1994: s. 606).

Şiir alanında kendisinden bahsettirecek kadar bir varlık göstereme-
miştir. Beyânî, onun gazel ve kasidede kendisine şöhret kazandıracak bir
başarısının olmadığını belirtmektedir (Beyânî 2008: s. 131). Edebiyat tari-
himizde *Hümâyûn-nâme* tercümesiyle çokça şöhret kazanmıştır. Latîfî'den
itibaren XVI. Yüzyıl ve sonrası tezkirelerde kendisinden saygıyla söz
edilmektedir (Akün 1989: s. 316). Bursalı Mehmed Tahir Bey, nasihat
türündeki eserlerinden iki beyit örneğini sunmuştur:

Bir belâ nâzil olsa itme cezâ
Ki anda var iki şer işit benden

Evvelâ dostlar olur gamgîn
Sâniyen şâdımân olur düşmen (Bursalı Mehmed Tahir 1972: 17).

Beyânî, şaire ait şu matla beytini kaydetmiştir:

Görmesem seni bir dem gam derdnâk eyler beni
Gayr ile görsem eger gayret helâk eyler beni (Beyânî 2008: 132).

Kınalızâde Hasan Çelebi, *Hümâyûn-nâme* eserinin çokça övgüye
mazhar olduğunu belirtir ve bu kitabında yer alan şiirlerinin dışında
diğer şiirlerine kimsenin ulaşamadığını belirtmiştir (Beyânî 2009: s. 111-
112). Âşık Çelebi, söz meydanında çokça kalem oynattığını söylemektedir
(Kılıç 1994: s. 606). Ayrıca *Hümâyûn-nâme*'de yer alan ve Edirne'yi vafsettiği
şu şiirine eserinde yer vermiştir:

Esdî cân bâğına bâd-ı 'itr-sâ-yı Edrine
Feyz-i rûh itdi fezâ-yı cân-fezâ-yı Edrine

Def’ idüp dilden gumûm-ı köhneyi ‘İsâ gibi
Tâze cân virdi dem-i mu’iz-nümâ-yı Edrine

Gonce gibi tenglükden dirhem olmuşken gönül
Gül gibi açdı nesîm-i dil-küşâ-yı Edrine (Kılıç 1994: 606).

Şairin hayatı ve edebî şahsiyetiyle alakalı oldukça geniş bilgilere ulaşmak mümkün olup konuyla ilgili eserlerin incelenmesi kâfîdir. Zira makalemizin esas konusu şaire ait olan mesnevînin incelenmesi olup şair hakkında verilen bilgiler bu çerçevede yeterli olduğu kanısındayız.²

Âşık Çelebi Tezkiresi’nde şaire ait pek çok şiir örneği bulunmakta olup divanınun olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra tezkirelerde ve diğer tarihî kayıtlarda şairin mensûr tarzda yazdığı tercüme bir eser olan *Hümâyûn-nâme* hakkında geniş bilgiler bulunmaktadır.

1) *Hümâyûn-nâme*: Eser, aslı Sanskritçe Pança Tantra masallarına dayanan Kelîle ve Dimne hikâyelerinin tercümesi olup tüm tezkire yazarları bu eserden nesir sahasında benzeri görülmemiş bir eser olarak bahsetmektedirler (Bülbül 2014: s. 1). Sadece yerli yazarlar değil ayrıca yabancı yazarların da esere oldukça ilgi gösterdiği bilinmektedir (Akün 1989: s. 317). Eser matbu olarak da basılmıştır.³ Bursalı Mehmed Tahir Bey, eserin ibaresini kâtip dili olarak değerlendirmekte olup üslubunun oldukça ağır olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca bu eserin ahlâk felsefesi bakımından incelenmeye değer bir eser olduğunu ifade etmektedir (Bursalı Mehmed Tahir 1972: s. 17). Eserin yirmi yılda yazıldığı rivayet edilmekte olup Alâeddîn Ali Çelebi, eserinin giriş kısmında Üç Şerefeli’deki II. Bayezid Medresesi’nde müderris iken bu eseri kaleme aldığını belirtmektedir. Eserini Kanuni Sultan Süleyman’a sunulmak üzere Lutfi Paşa’ya ilettil-

² Daha fazla bilgi için bkz.: Ömer Faruk Akün, “Vasi Alisi”, İslam Ansiklopedisi, Cilt: 1, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1950, s.226-230; Bekir Kayabaşı, *Kaf-zade Fa’izi’in Zübdetü’l-Eş’ar’ı*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya, 1997.

³ Bkz.: *Hümâyunnâme / Beydeba*, Tercüme: Alaeddin Ali b Ali Çelebi, Şevki Bey Matbaası, İstanbul, 1293; *Kitab-ı Hümâyunnâme. / Beydeba*, Çeviren: Alaeddin Ali, Bulak Matbaası, Bulak, 1251.

ğinde paşanın kendisini hayvan masallarıyla zamanını boşa harcamasından ötürü azarladığı da rivayetler arasındadır. Buna rağmen paşanın eseri padişaha ilettiği, padişahın eseri çok beğendiği ve kendisini Bursa kadılığına atadığı diğer rivayetler arasındadır (Akün 1989: s. 316). Eser üzerinde Tuncay Bülbül'ün doktora çalışması bulunmaktadır.⁴

2) *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga-i 'Alâeddîn*: Bir münazara eseri olan bu eser, karga ve papağan arasında geçen sohbetleri içermekte olup tasavvufî hikmetlerin sembolik olarak anlatıldığı bir mesnevîdir.

4. Mesnevînin Nüshası:

Kütüphanelerde yapmış olduğumuz katalog taramaları sonucu eserin yalnızca bir nüshasına ulaşılmıştır. Bu nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Dasitan-ı Tuti vü Karga-i 'Alaeddin – Hacı Mahmud Efendi Bölümü

Demirbaş Numarası: 4415-002

Yapraklar: 25b-28b

Satır Sayısı: 17

Yazı Tipi: Nesih

Eserin müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.⁵

5. Mesnevînin İncelenmesi:

Eser, halk tipi bir mesnevî olup bir münâzara eseridir. Akıcı bir üslubu bulunmaktadır. Diğer halk tipi mesnevîlere nazaran Arapça ve Farsça kelimelerin kısmî olarak yoğun kullanıldığı görülmektedir. Eserin giriş kısmında 8 beyitlik bir gazel bulunmakta olup *mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün* kalıbıyla yazılmıştır. Bir girizgâh niteliğindedir. 9.beyitten itibaren mesnevî kısmı başlamaktadır. İlk 8 beyitten farklı olarak arûz

⁴ Tuncay Bülbül, *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2009.

⁵ T.C. Kültür Bakanlığı, Süleymaniye El Yazma Eserler Kütüphanesi, Katalog Tarama Sistemi, ibmsrv/yordam.htm, [Erişim Tarihi: 20.08.2014].

vezninin fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün kalıbıyla yazılmıştır. Toplamda 118 beyit ihtiva etmektedir. Eserde yer yer vezin ve bazı kelimelerin yazımıyla alakalı problemler olup metin tamiri yapılmıştır. Yapılan değişiklikler dipnotlarda gösterildiği gibi yapılan bazı eklemeler “[]” içerisinde gösterilmiştir. Ayrıca Alâeddîn Ali Çelebi’nin ilmî kişiliği göz önüne alındığında bu tür problemlerin en az olması veya hiç olmaması beklenen bir durum olup söz konusu hataların müstensihten kaynaklandığı düşünce-sindeyiz. Eserin başka bir nüshası mevcut olmadığı için karşılaştırma ve düzeltme olanağı da bulunmamaktadır.

Eserin başında besmele bölümü bulunmamakta olup Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e övgü de yer almamaktadır. Eserin ilk sekiz beyitinde şair aşkı öven bir kısma yer vermektedir.

- 1 Seher tır diñle [bu] ‘âşık nevâsın
Ki işiden kuş unudur yuvasın
- 2 Gülün kulağına koy ‘ışk beyânın
Diler-iseñ ma’âniden tıyasın
- 3 Eger ‘âşık degülseñ Merve hâkķı
Dañı tıymaduñ insânun Şafâ’sın
- 4 Kimün kim ‘ışk-ıla ülfeti yokdur
Hayıf kim anı insândan şayasın
- 5 Bakarsañ ‘ışka cân göziyle bu kim
Diliyle vaşf itmez kimse kıyasın
- 6 Virürseñ dü-cihânı ‘ışka âzür
Eger merdân-ısañ câna kıyasın
- 7 Gel ey dünyâ seven terk eyle hırşı
Yitilmez nesneye niçe kovarsın
- 8 N’idersin düşirüp zahmet çeküben
Şunu kim egri kaçuyup gidesin

Dokuzuncu beyitten itibaren şair mesnevî bölümüne geçer ve hikâye başlar.

- 9 Bir hikâyet eydeyüm diñle saña
Cân kulağın aç dön benden yaña

Dokuzuncu beyitten yüz yedinci beyite kadar hikâye kısmı bulunmaktadır. Yüz yedinci beyitten yüz on ikinci beyite kadar Allah'a övgü kısmının yer aldığı görülmektedir. Allah'ın kâinattaki sünnetinden, dilediği nesneyi bir zerreden yaratmasından bahsedilmektedir.

- 107 Hâk Te'âlâ'nun bu-durur 'âdeti
'Âlem içre böyle komuş sünneti
- 108 Ne dilerse yaradur bir dâneden
Âdem-ile doğalar bir anadan
- 109 Bitürür bir dâneden ulu ağaç
Neler olur ol ağaçdan gözün aç
- 110 Kim köküdür kimi kaydur kim budak
Kimi yaprak kimi yimiş kara ak
- 111 Kâmusunuñ aşlı çün bir dânedür
N'îçün bunlardan yimiş bî-gânedür

Yüz on ikinci beyitten yüz on beşinci beyite kadar olan bölümde okuyucuya sözünü ve öğüdünü dinlemesini, eğer davasında sadık ise hünerini göstermesi gerektiğini, benlik davasından vazgeçmesini söyler. Seher vaktine seslenen şair papağan gibi nağmeler terennüm etmesini, Allah'ın birliğinden haber vermesini öğütler ve okuyucuya benlik davasından vazgeçmesini telkin eder.

- 112 İşbu söze ger kulağ tutar-ısañ
Sen-dağı göster hünerün er-iseñ
- 113 Tūṭī gibi tur nevāht eyle seher
Hâk Te'âlâ birliğinden vir haber
- 114 Kō bu benlik da'vīsini itmegil
Lâf uruban kendüzün den gitmegil

Yüz on beşinci beyitte ise şair kendi şairliğini övmekte, şiirini İskender'in sahip olduğu şöhrete sahip olmakla nitelendirmektedir.

115 Şol kişi-kim dutdı şan'at hâmede
Yazdı bu beyti Sikendernâmede

Yüz on altıncı beyitte ve yüz on yedinci beyitte cahil ve kendi özünden habersiz olanların hallerinden bahseder.

116 Servî gibi ser-firâz olmaz kem er
Ney gibi bağlansa pezîrden kemer

117 Her kişi kim bunda ser-defterdür ol
Bellü bil-kim câhil-i ebterdür ol

Son beyitte ise şair adını zikreder ve mesnevîyi sonlandırır.

118 Uş 'Alâ'e'd-dîn sözi kıldı tamâm
Sen nic'añlar-ısañ aña ve's-selâm

Mesnevînin özeti ise şöyledir: Zamanın birinde bir papağan vardır. Bir ağaç dalına konup gece-gündüz, yaz kış Allah'ı zikreder. Her sabah söze başlar ve tüm kuşlar onun sesini işitip ondan tarafa uçmaktadırlar. Diğer kuşlar onun bu sohbetine hayran kalırlar ve Allah'tan onu korumasını, her türlü afetinden sakınmasını dilerler. Allah, onların bu duasını kabul eder. Ona her gün şeker vermeye karar verir ve bunun için bir meleği görevlendirir. Melek, papağana görünmeden her gün ona cennetten getirdiği bir şekeri bırakır ve papağan her şeker buluşunda sevinir. Bir gün papağanın bir yumurtası olur. Onun üstünde yuva yapan karganın da bir yumurtası olur. Karga, yuvasından uçarken kanadıyla kendi yumurtasına çarpar ve onu papağanın yuvasına düşürür. Papağan da her iki yumurtanın üstünde kuluçkaya yatar. Zamanı gelince yumurtalar çatlar ve biri beyaz, diğeri siyah iki yavru doğar. Bunu gören papağan şaşırır ve bu işin böyle olmasına sebep olan şeyin ne olduğunu merak eder. Bunda Allah'ın bir sırrı olduğunu düşünür ve yavruları beslemeye koyulur. Bir zaman geçer ve papağanın eceli gelir. Papağan, ecelinin geldiğini anlayınca yavrularına hoş geçinmelerini telkin eder ve Allah'tan

onları korumasını diler. Azrail canını teslim alır. Bu iki yavruya her gün şeker gelmektedir. Yavrular büyür ve biri karga, diğeri papağan olur. Bir gün papağan kargaya her ikisinin aynı anneden doğmuş olamayacağını söyler ve kendilerine her gün gelen şekerin hikmetinin ne olduğunu sorar. Bunun üzerine karga, gelen bu şekerlerin sebebinin kendisi olduğunu, kerametın kendisinde olduğunu söyler. Boyca uzun olduğunu ve güzellikte kendine benzer olmadığını belirterek devlet ve mutluluk kaynağının kendisi olduğunu söyler. Bir kanat açsa geceye dek Mağrib'e uçabileceğini ifade ederek ağzını her açtığında güzel sözler döküldüğünü, kendisinde türlü hünerler olduğunu ve bu sebeple kendilerine her gün şeker verildiğini iddia eder. Bunun üzerine papağan, kargaya ancak laf içinde gereksiz bir unsur olabileceğini, hayâsız bir karga olduğunu ve papağan olmadığını söyler. Kibirli olduğunu, ve benlik davası ettiğini, bu sebeple bedeninin tamamen kapkara olduğunu belirtir. Karga olduğu için pis, murdar nesnelere meylinin olduğunu ve bu sebeple neslinin bu şekerden yiyen cinsten olamayacağını iddia eder. Buna cevaben karga, baştan ayağa kibir elbisesi giyindiğini söyler. Ayrıca kendisinin gövdece kendisinden üstün olduğunu, atasının papağan olmasına rağmen onu papağan olmamakla suçladığını ve kargalıkla itham ettiğini belirtir. Atasının şeker yediği için kendisinin de şeker yediğini, atası şeker yemez olsa kendisinin de şeker yiyemeyeceğini, bu sebeple kendisinin papağan olduğunu ifade eder. Bu nasibin kendisine atasından kaldığını, sadece papağan değil aynı zamanda bülbül olduğunu da iddia eder. Ayrıca kendisine karga dememesini, eğer söyler ise kendisine artık şekerden vermeyeceği tehdidinde bulunur. Papağan bu durum üzerine eğer gerçekten papağan ise söze başlamasını, sohbet meclisinde derin manalardan söz edip irfan meclisinde ayan olmasını söyler. Ayrıca atası ile övünmemesini, atanın faziletinin ancak atasına yararı olabileceğini ve kişinin kendi hüneri olmadıkça övünemeyeceğini tembihler. Bunun yanı sıra bülbülün yerinin gül bahçesi olduğunu ve papağan olan kişinin şekerini bulan kimse olabileceğini belirtir. Neden karga olduğunu sorgulamaması gerektiğini ve ikisinin de bir anneden doğduğunu söyleyerek sözlerini bitirir.

Hikâyeyi tasavvufî açıdan değerlendirecek olursak ilk sembol olarak karşımıza ikilik meselesi çıkacaktır. Bu sorunsal insanlığın ilk tarihinden

itibaren varlık bilgisinin temel prensibi olup bilginlerce üzerinde çokça düşünülen bir meseledir. Hikâyemizde bu ikiliğin bir tarafı karga diğer tarafı da papağandır. Karga, siyah rengi dolayısıyla nefis-i levvamenin sembolü olup bu mertebede olan kişiler, insanı kınayan ve sahibini sorgulayan kimselerdir (Uludağ 2005: s. 274). Hikâyede de karganın sahip olduğu fizikî özellikler nedeniyle övüldüğü, atasını överek üstünlük kurmaya çalışması, aslını inkâr etmesi, bülbül olduğunu iddia etmesi ve böbürlenmesi bu sembolün ipuçlarını vermektedir. Papağan ise nefis-i kâmilinin sembolüdür. Bu makamın özelliği ise ruhaniyet ve letafetin artmasıdır (Uludağ 2005: s. 275). Kişi aslını sorgular ve gerçeğin sırrına ermeye çalıştığı için kendini bilen kimsedir. Nitekim hikâyede de papağan aslının ne olduğunu bilen kişidir. Mebde ve mead düsturunca aslının ne olduğunu sorgular ve kargaya hitaben kibrine yenilerek söylediği sözlerden ötürü onu uyaran kişidir. Herkesin aynı atadan geldiğine vurgu yaparak mana adamı olması ve irfan sahibi olması gerektiğini söyler. Yedikleri şeker ise ilâhî aşkın sembolüdür. Veriliş sebebi ise papağanın gece-gündüz Allah'ı zikretmesidir. Bu da ondaki aşkın artmasına ve iştiyak makamına yükselmesine neden olur. Bu sembol hikâyede daha sonra ölüm sembolüyle birleşir. Allah yolunda edinilen mertebe önce ölüm ve sonra da doğum sembolüyle anlatılır. Papağanın yumurtlaması onda uyanan ilâhî makamın sembolüdür. Ancak yaratılış gereği her varlığın içinde iki zıt unsurun bulunmasından ötürü bu yeni ruhanî makamda da iki zıt unsur bir aradadır. Nitekim yumurtlayan papağanın yuvasına, üst dalda yuva yapan karganın yumurtası düşer. Papağan bu iki yumurta için de kuluçkaya yatar ki bu da yeni eriştiği makamdaki ikiliğin sembolüdür. Yani yeni erişilen ilâhî makamda halen zulmet ve nur bir aradadır. Burada papağanın ölümü sembolik olarak madde âleminden mana âlemine geçiştir. Buna tasavvufta manevî doğum denir. Bu âlemde de gün geçtikçe makam sahibi olur ve ruhundaki ikiliğin doğurduğu nefis mücadelesi, mana âleminde yeniden papağanın ve karganın senlik-benlik konusunda olan sohbeti şeklinde ortaya çıkar. Sohbet sonunda da ikilik makamının terk edilmesi dillendirilir.

6.Mesnevînin Metni:

25b Dāsītān-ı Tūṭī vü Karga Te'lif-i 'Alā'ed-dīn

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün

- 1 Seher tur diñle [bu] 'âşık nevāsın
K'ışiden kuş¹ar unudur yuvasın
- 2 Gülüñ kulağına koy 'ışk beyānın
Diler-iseñ ma'āniden tıyasın
- 3 Eger 'âşık degülseñ Merve hâkķı
Daħı tıymaduñ insānuñ Şafā'sın
- 4 Kimüñ kim 'ışk-ıla ülfeti yoķdur
Ĥayıf kim anı insāndan şayasın
- 5 Baķarsañ 'ışka cān göziyle bu kim
Diliyle vaşf itmez kimse kıyāsın
- 6 Virürseñ dü-cihānı 'ışka āzür
Eger merdān-ısañ cāna kıyasın
- 7 Gel ey dünyā seven terk eyle hırşı
Yitilmez nesneye niçe ķovarsın
- 8 N'idersin düşirüp zaħmet çeküben
Şunu kim egri kaçuyup gidesin

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 9 Bir hikāyet eydeyğm diñle saña
Cān kulağın aç dön benden yaña
- 10 Ger tıtarsañ 'aķl-ı külden behre sen
Tılasın ġavvāş olup bu baħre sen
- 11 Bulasın bunda ma'āniden dürer
Ger degülseñ kendüzinden bī-ħaber

- 12 Ben dilerem ‘aql kânını açam
Sözlerümden cevher ü incü saçam
- 13 Fâş idem ‘âlemde cevher kânını
Ki işiden yağmalar dükkânını
- 14 Söz içinde saña gösterem mişâl
K’añlayasın bu mişâlden dürlü hâl
- 15 Ger başîret ehliyisen sen-daħı
Key bilesin bu rümûzı iy aħî
- 16 Zîre hikmet sözidür söyledüğüm
Hlon-ı rahmetdür seni toyladüğüm
- 17 Âdem-iseñ ehl-i ‘irfân olasın
Çün meleksin nite şeytân olasın
- 26a 18 Bilme-misin bunu kim kibr ü menî
Dür ider Hâlîk katından âdemi
- 19 Ben ü senlik sen ü benlik neyiçün
Dünye-içün keyil? dirlik neyiçün
- 20 ‘Âkıl olan kurı da‘vîyi n’ider
Kı bu şeytân fitnesin kibri gider
- 21 Da‘vîye ma’nî gerekdür iy püser
Var-ısa sende daħı göster hüner
- 22 Yoksa n’içün idesin bî-hüde lâf
Çünkü zerdir olımaz buraya bâf
- 23 Gülsitân içre öten bülbül gerek
Bîne-içün kuzğuna gulğul gerek
- 24 Diñle imdi işbu söze bir mişâl
Ger verirse hilkatünde i’tikâl
- 25 Bir zamânda var-ıdı bir tütî-hâl
Bir ağac budagına kondı der-hâl⁶

⁶ Mısra sonunda vezin bozulmaktadır.

- 26 Kim ferāgat anda görüp zıkr ide
Gice gündüz Hālîk'ına şükr ide
- 27 Yuvasında oturup kıla niyāz
Şükr kıla Hālîk'a kış-ıla yaz
- 28 Tatlu dilin depredüp çün söyler ol
Sükker-ile 'ışk adını toylar ol
- 29 Çün seherde ol söze āgāz ider
Kamu kuşlar ol yaña pervāz ider
- 30 Kulak urup diñlesin kuşlar sözün
Yavu kıtur bulmaz ayruķ kendüzün
- 31 İşiden āvāzını hep kıru yaş
Kamu anuñ 'ışkına indürdi baş
- 32 Didiler kim yā İlahî bunu sen
Āfetüñden şaklayup tutğıl esen
- 33 Zîre bizüm cânımuza cân kıatar
Şöyle nāzük şöyle-kim şîrîn öter
- 34 Toyla ğaybuñ honıyıla sen beni
Yuvasında vire dikil rızkınu
- 26b 35 Kim bu rızkın istemege girmeye
İşbu şöhetden bizi yad etmeye
- 36 Çün bu şöhet cân ğidāsından bize
Ten ğidāsın gösterümezüz göze
- 37 Yā İlahî şöhetimiz dā'im it
İşbu şevki gönümüzize kıā'im it
- 38 Hāķ Te'ālā sözlerin kıldı kabül
Didi iy kıllarum olmañ siz melül
- 39 İnse cinne rızķ viren rāzıķam
Ben de anuñ şöhetine 'aşıķam

- 40 Ben aña rızkın virem ki gitmeye
Bir nefes bu şöhetde terk itmeye
- 41 Ger tutasız siz bu şöhetde maķâm
Raĥmetüm gözün açup size baķam
- 42 Vireyim tûtîye günde [bir] şeker
Bilmeye kıandan gelür anı beşer
- 43 Hâķ Te‘âlâ çün bu sözi söyledi
Bir firişteh getürüp ‘arz eyledi
- 44 Kim alam her laĥza cennetden şeker
İledüp tûtî kıatından bî-ķaber
- 45 Kıoyubanın kendüsi pinhân⁷ ola
Tûtî şekker bulıban şādân ola
- 46 Kesmeye Hâķ’dan yaña âvâzını
Dâ’imâ aña kıla pervâzını
- 47 Ötdi tûtî bir niçe gün orada
Sâkin olur kıamu kıuşlar yuvada
- 48 ‘Işk-ıla yüreklerin ĥün ideler
Gözleri yaşını Ceyĥün ideler
- 49 Tırdı tûtî anda üç kez besledi
Vardı şöıra bir yumurda eyledi
- 50 Kıudret-ile anda bir kıarğa meger
Tûtîninün üstünde ol yuva yapar
- 51 İrte gice aĝduķ aĝduķ çağırur
Varur ol da bir yumurda tığurur
- 27a 52 Kıarğa çün-kim uçmaĝa kıanat açar
Tığınur yumurda aşıĝa uçar

⁷ pinhân: penhân (Metinde).

- 53 Yatuban tūṭī yuvasına tūrur
Anı daḥı tūṭī altına alur
- 54 Başar anı müddet olunca tamām
İki yavru çıkarur şağ u selām
- 55 Biri kara yavrınuñ birisi aq
Tūṭī eydür Hālīk' uñ emrine baq
- 56 Ger ne-itsem bunlar olmağa sebeb
Niçe bunlar baña beñzemez 'aceb
- 57 Biri kara biri n' içün aq-durur
Çün yaradan anı ol Hāk'durur
- 58 Hele bunda bir 'aceb Hāk sırrı var
Bilmez anı ille ol Perver-digār
- 59 Bir niçe gün tūṭī besler⁸ yavrusın
Tā ki bildi yavruları kendüsin
- 60 Bir zamāndan soñra Hāk 'Azrā' ile
Emr ider kim tūṭīnūñ cānun ala
- 61 Tūṭī çün-kim bildi uş irdi ecel
Zā'il itdi devletini Lem-yezel
- 62 Çarḥ-ı zālīm bozdı 'ömri bāğını
Daqdı gāfil boynına tuzāğını
- 63 Tūṭīnūñ ölüm içini tağladı
Gözlerinden yaş-ıla kan çağladı
- 64 Tūṭī eydür yavrusına ölse ben
Dünyeden gitdüm ü qaluñ siz esen⁹
- 65 Ben gidersem Tañrı sizi şaqlasın
Kem nazardan Hāk Te'ālā beklesin

⁸ besler: besledi (Metinde).

⁹ Dünyeden gitdüm ü qaluñ siz esen: Dünyeden gitdüm siz kaluñ esen (Metinde).

- 66 Siz ikiñüz¹⁰ hoş düzenlik idiñüz
Gidicegiz bir yañaya ikiñüz
- 67 Tûtî bunu söyledi vü virdi cān
Kesdi ‘ömrî ābını devr ü zamān
- 68 Böyledür bu çarh-ı gerdünuñ işi
Çıkışmaz bunuñ-ıla hiç kişi
- 27b 69 Tûtî öldi yavru qaldılar yetim
Diñle kim n’itdi bulara ol Kerim
- 70 Viribidi bunlara sükker müdām
Yiyüp içip tıtdılar anda maqām
- 71 Hāq Te‘ālā bunlara çün her seher
Gönderür eksük eylemez şeker¹¹
- 72 Bir niçe gün ol yuvada tırdılar
Biri tûtî biri qarğa oldılar
- 73 Tûtî eydür qarğaya kim iy ahi
Benüm anamdan toğasın sen-dağı
- 74 Baña tûtî saña qarğalık neden
İki dürlü nesne toğmaz anadan
- 75 Hem dağı bir dürlü tedbîr iderem
Ki işit-kim saña tefsîr iderem
- 76 Bu-durur fikrüm benüm [kim] her seher
Nireden gelir bize qand ü şeker
- 77 Kim-dürür bunu gönderir ‘aceb
Qanqımızdur bu işe olan sebep
- 78 Hele bunda bir ‘aceb sırr işi var
Bilmez anı illā ol Perver-digār

¹⁰ ikiñüz: ikiñüzüz (Metinde).

¹¹ Mısrada hece eksikliği bulunmaktadır.

- 79 Ol kerāmet ƙarġa eydür bendedür
Hem [bu] devlet bu sa'ādet bendedür
- 80 Boyda ben senden uzunam iy aġl
Ĥüsn içinde bī-miṣālīm hem daġı
- 81 Ƙanadumuñ birisini ger açam
Giceye dek Maġrib-ilini giçem
- 82 Aġzum açup nāzük ü ter söylerem
Anuñiçün her seġer Şekker yirem
- 83 Sen-daġı benümledür hoŖ geçdüġüñ
Dört yaña ƙanat yayuban açduġuñ
- 84 Çünki bende var-durur dürlü hüner
Ṭañ-mıdur baña degülse bu Şeker
- 85 Ṭüṭi eydür ƙarġaya sen ƙarġasın
Anuñ-çün lāf içinde yorġasın
- 28a 86 Ṭüṭi-miseñ sen de iy bī-ġayā
Beñzeyeydüñ baña eyden eyiye
- 87 Görmeyeydüñ kendüzüñi kibr-ile
Ötene-dek benligüñ gelmek dile
- 88 Çünki küllī varlıġun ƙapƙaradur
Ƙarġasın kim meylüñ uŖ murdāradur
- 89 Sözleryñde saña beñzer dādı yok
İŖi bu heremlik istidādı yok¹²
- 90 Ṭüṭi degül bellü bil aŖluñ senüñ
Bu Şekerden yiyemez neslüñ senüñ
- 91 Ƙarġa eydür ṭüṭiye iy kibr-liġā
Ben nedānī kiŖiyem saña beġā

¹² bu: budur (Metinde).

- 92 Gevedede ben bir buçuk sencâ olam
 Қақидурсаң тұрубан үкүң bulam
- 93 Çünkü atam tütî olsa ya neden
 Қарға-ыла nisbet itdüñ beni sen
- 94 Atanuñ şekker yimek-dürür işi
 Atasınuñ sırrı olur her kişi
- 95 Baña atamdan қалупdur bu naşīb
 Түті degül yalıñuz yā ‘andelīb
- 96 Ol hümā-yı devlet-i ekber benem
 Hüsñ içinde қамудan ekşer benem
- 97 Baña қарға dime[yesin] iy püser
 Yoқsa saña virmezem ayruқ şeker
- 98 Түті eydür қарғaya iy nev-civān
 Gel berü gel uş eşik uş nerdübān
- 99 Түті-isen sen-dahı öt görelüm
 Neş’esüñden zevқ-ı şöһbet görelüm
- 100 Ortaya gel қıl ma‘āniden beyān
 Meclis-i ‘irfān içinde ol ‘ayān
- 101 Atañ-ıla kimseye faһr eyleme
 Her ne sözdür bu sözi ayruқ dime
- 102 Çünkü nesne olmaya fażl-ı hüner
 Atanuñ fāzıllığı saña n’ider
- 28b 103 Ma’nisi yoқ da’vīyi қо eyleme
 Geçmeyicek sözi hergiz söyleme
- 104 Çünkü fażluñ olmaya hiç urma laf
 Fāzıl olmaқ kişiye olmaz güzāf
- 105 Gülsitāndur bülbül olanuñ yiri
 Түті olan kişi bulur şekkeri

- 106 Dime-kim baña bu qarğalık neden
Çün ikimiz toğmuşuz bir anadan
- 107 Hıa Te'ālā'nuñ bu-durur 'ādeti
'Ālem içre böyle qomış sünneti
- 108 Ne dilerse yaradur bir dāneden
Ādem-ile doğalar bir anadan
- 109 Bitürür bir dāneden ulu ağaç
Neler olur ol ağaçdan gözüñ aç
- 110 Kim köküdür kimi qaydur kim budaq
Kimi yapraq kimi yimiş qara aq
- 111 Qamusınuñ aşlı çün bir dānedür
N'ičün bunlardan yimiş bī-gānedür¹³
- 112 İşbu söze ger kulak tutar-ısañ
Sen-dağı göster hünerüñ er-iseñ
- 113 Tūñ gibi tur nevāht eyle seher
Hıa Te'ālā birliğinden vir haber
- 114 Qo bu benlik da'vīsini itmegil
Lāf uruban kendüzüñden gitmegil
- 115 Şol kişi-kim dutdı şan'at hāmede
Yazdı bu beyti Sikendernāmede
- 116 Servī gibi ser-firāz olmaz kem er
Ney gibi bağlansa pezīrden kemer
- 117 Her kişi kim bunda ser-defterdür ol
Bellü bil-kim cāhil-i ebterdür ol
- 118 Uş 'Alā'e'd-dīn sözi kıldı tamām
Sen nic'añlar-ısañ añla ve's-selām

¹³ Mısranın vezni bozuktur.

7. Sonuç:

Türk Edebiyatı’nda manzûm, mensûr ve manzûm-mensûr karışık olmak üzere pek çok münâzara kaleme alınmıştır. Bu tür eserler, evrendeki ikiliğin (düalizm) birlikte varoluşunun anlatıldığı eserlerdir. İnsanın varlığında da bulunan bu ikiliğin keşfedilmesi ve anlamlandırılması hayatın sırrını keşfetmenin bir yolu olduğundan kadim pek çok din bu konu üzerinde durmuştur. Bu gerçeğin sanatsal bir dille ifade edilmesi de anlatımını kolaylaştırmıştır. İslâm öncesi Türk Edebiyatı’nda ve İslâm’ın kabulünden sonraki Türk Edebiyatı’na bakılacak olursa, hem inançsal açıdan hem edebiyat açısından, Türk kültüründe zıtlıkların bir arada evreni varetteği gerçeği bilinen bir husus olup bunun dillerine ve edebiyatlarına da yansıdığı görülecektir. Makalemize konu olan *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga* adlı mesnevîde de Tanrı-evren-insan üçlemesinin birlikteliği ve zıtlıkların bir olmasıyla aslında gerçek bilginin sırrına varılabileceği anlatılmaktadır. Alâeddin Ali Çelebi, bu mesnevîyle Türk-İslâm coğrafyasını asırlarca etkisi altında bırakan ve müslüman kesimin doğayı ve kendini anlamlandırmasında temel felsefesi haline getirdiği vahdet ve kesretin iççeliği düsturunu işlemiştir. Bunu yaparken de insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren sembolik anlatımlar için kullanılan hayvan figürlerinden faydalanmıştır.

Kaynakça:

- Akün, Ömer Faruk (1950). “*Vasi Alisi*”, İslam Ansiklopedisi, Cilt: 1. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akün, Ömer Faruk (1989). “*Alâeddîn Ali Çelebi*”, DİA, Cilt: 2. Ankara: TDV Yayınları.
- Akün, Ömer Faruk (2004). *Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türki*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Beyânî (2008). *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, Haz. Aysun Sungurhan Eyduran. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/>, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10733,metinpdf.pdf?0>, [erişim tarihi: 22.08.2014].
- Bursalı Mehmed Tahir Bey (1972). *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, Haz. A.Fikri Yavuz, İsmail Özen. İstanbul: Meral Yayınevi.

- Bülbül, Tuncay (2009). *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitle Metin)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Bülbül, Tuncay (2014). “*Alâaddîn Ali Çelebi*”, Türk Edebiyatı İsimleri Sözlüğü Web Sitesi, <http://www.turkedebiyatuisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2305>. [erişim tarihi: 22.08.2014].
- Canım, Rıdvan (2000). *Latîfi, Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzemâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1938). *Kaygusuz Vizeli Alaeddin Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Remzi Kitaphanesi.
- Güzel, Abdurrahman (2004). *Kaygusuz Abdal*, 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hümâyunnâme / Beydeba* (1293/1867). Tercüme: Alaeddin Ali b Ali Çelebi. İstanbul: Şevki Bey Matbaası.
- Kayabaşı, Bekir (1997). *Kaf-zade Fa’izi’in Zübdetü’l-Eş’ar’ı*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.
- Kılıç, Filiz (1994). *Âşık Çelebi Meşâ’irü’ş-Şu’arâ (İnceleme-Tenkitle Metin)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Kınalızâde Hasan Çelebi (2009). *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*. Haz. Aysun Sungurhan Eyduran, Kültür Bakanlığı Web Sitesi, e-kitap, Metin B, Ankara, [erişim tarihi: 22.08.2014].
- Kitab-ı Hümâyunnâme. / Beydeba* (1251/1825). Çeviren: Alaeddin Ali. Bulak: Bulak Matbaası.
- Köksal, Mehmet Fatih (2006). “*Münâzara-Türk Edebiyatı*”, DİA, Cilt: 31. Ankara: TDV Yayınları.
- Levend, Âgah Sırrı (1978). *Divan Edebiyatı*, 2.Baskı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- “*Münâzara*” (2004). Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, Cilt: 4. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları (TDE).
- Uludağ, Süleyman (2005). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı. İstanbul: Kalcı Yayınevi.